

Buda utolsó polgármestere és a pesti Karpfensteinok.

A főváros utcáinak furcsa elnevezéseiről nemrégén cikk jelent meg, amely arról elmélkedik, hogy sok kitűnőségről megfeledeztek az illetékes tényezők, ellenben elneveztek utcákat a köztudatban szinte ismeretlen emberekről. Így csodálkozik a cikk írója azon, hogy Budapesten van egy *Karpfenstein*- és egy *Házmán*-utca. Ki-csődák voltak ezek? — kérdi és *Házmán*-ról azt akarja kisűtni, hogy valami hazaárulófélé volt. A történelmi igazságnak, valamint egy kitűnő hazafi megtámadott becsületének tartozunk azzal, ha *Házmán Ferenc*-nek, a 48-as idők egyik legnagyobb alakjának, Buda akkori követének és utolsó polgármesterének rövid jellemrajzát adjuk. A negyvenes évek politikai mozgalmainak ez a nevezetes alakja Budán született és német származása dacára ő volt az akkor teljesen sváb Budán a magyarság legbátrabb harcosa. A budai tanácssteremben az ő ajkairól hangzott el az első magyar szó. Mint a város főjegyzője 1844-ben az egyik tanácsülésen magyar nyelven kezdte meg előadását, amelyet *Oeffner Ferenc* polgármester magából kikelve „*ne stultiset*“ szavakkal szakított félbe. Ugyanabban az évben már mint Buda város követjét látjuk a pozsonyi országgyűlésen, amelynek az 1848—49-iki cikluson is tagja. Ő *penditette meg Buda és Pest egyesítésének* eszméjét az 1848 április 7-én tartott országgyűlés ülésén. *Károlyi István* pesti követ élesen szembeszállt ezzel a gondolattal, míg *Szentkirályi Mór* és *Kubinyi Ferenc* lelkesen támogatták azt. *Házmán* kitartott e kedvenc terve mellett akkor is, amikor 1848-ban az első felelős magyar kormányban a belügyminisztérium városi ügyeinek vezetője lett. Mint a kormány egyik legkiválóbb tagját később államtitkári minőségében gróf *Bathhány Kázmér* őt bízta meg a külügyi osztály vezetésével.

A szabadságharc összeomlása után *Kossuth*-tal és legmeghittebb barátjával, *Szemere Bertalannal* külföldre menekült. *Szent István* koronáját ő és *Szemere István* vitte 1849 júliusban Budapestről Aradra, majd *Karánsebesre* és onnan Orsovára, ahol azt elrejtették. A szentkoronát *Házmán*, *Szemere*, *Lórádi* és *Grimm* társaságában ásta el, aztán *Törökországba* menekültek. *Házmán* két esztendőt töltött *Kossuth*-tal *Kluta*hiában, ahonnan Amerikába vándorolt. Ezalatt idehaza a vésztorvényszék 1851 szeptember 22-én a szabadságharc harminchat vezetőjét, ezek között *Házmán*-t is kötélt általi halálra ítélte. A halálraítéltek közül sorrendben az első volt *Almásy Pál*, a második gróf *Andrássy Gyula*, a tizedik *Házmán Ferenc*, a tizenhatodik *Kossuth Lajos*.

Házmán meglehetősen nagy nélkülözések között tizenkilenc évig tűrte a számkivetés fájalmát. Néhány sikertelen vállalkozás után a selyemtenyészéshez fogott *New Yorkban* és ez a vállalat már kedvezően indult, amikor a magyarországi elnyomatás szomorú korszaka megszűnt és régi barátja, *Hunfalvy János* hazahívta. *Hunfalvy* hívására, *Házmán* hozzátartozóihoz intézett levelében a többi között ezeket írja: „*Amerikától nehéz szívvel válok el. Itt láttam virulni a büszke önállást és haladásti törekvést, itt az egyenlőség*

állásait és az egyéni fejlődés határtalanságát. Azonkívül éppen most készültem néhány kedvenc tervemet létesíteni, pl. a selyemtenyészést, mire a megkívántatott tőkék rendelkezésemre ajánlottak. Hunfalvy ur levele következtében minden kezdeményt megszüntetve, rendezéséhez fogtam volt ügyeimnek, nem sajnálván semmi áldozatot, bár évek szorgalma párolog el benne, mert követnem kell a magasabb erkölcsi kötelességet elv, haza és polgártársaim irányában. Ha szellem hí, anyagi érdekeknek nem lehet igénye.“

Az alkotmány helyreállítása után *Házmán* visszatért és 1867 június 13-án Budaváros közgyűlésén iktatták be a polgármesteri állásba ünnepléses keretek között. Ujra elfoglalta helyét a képviselőházban is, mint Buda képviselője és nemsokára megvalósult régi álma Buda és Pest egyesülése. Mint Buda városa utolsó polgármestere fejezte be közpályáját.

*

A *Józsefvárosi Karpfenstein*-utcának kifogásolt elnevezése 1817-ben történt meg. Ezt az utcát egy többszázéves pesti patricius családról nevezték el, amelynek tagjai köztiszteletben álló kereskedők és érdemes városi közfunkcionáriusok voltak. Már 1668-ban volt *Pest* városának egy *Karpfenstein János Kristóf* nevű helyettes bírája, illetve tanácsosa, 1734-ben egy *Karpfenstein Ferenc* és 1740-ben egy *Karpfenstein János* nevű fertálymestere.

Ezek egyikének nevéből keresztelték el a mostani *Karpfenstein*-utcát, amelynek ez az ősi neve 1902-ben majdnem eltűnt. Meghalt ugyanis *Horánszky Nándor* kereskedelemügyi miniszter, aki a *Józsefváros* népszerű képviselője volt. A *Józsefvárosi* polgárság a *Zerge*-utcának *Horánszky*-ról való elnevezését kérte. A közmunkatanács azonban a *Karpfenstein*-utcát nevezte el *Horánszky Nándorról*.

A közmunkatanácsnak ez a határozata nagy recenziust keltett nemcsak a *Józsefvárosi* polgárság, de a főváros vezetőinek körében is, mert helytelennek tartották, egyrészt azt, hogy a közmunkatanács nem honorálta a *Józsefváros* polgárságának egyértelmű kívánságát, másrészt megengedhetetlennek vélték tiszteletreméltó tradíciók semmibe vételét. A főváros közgyűlésén ezt az ügyet interpelláció alakjában szóba is hozták és erőlesen követelték a polgármestertől, hogy szerezzen érvényt a *Józsefvárosi* polgárság akaratának és akadályozza meg, hogy a *Karpfenstein*-utca neve a föld színéről eltűnjék. *Matuska Alajos* helyettes polgármester is az interpellációra adott válaszában helytelenítette, hogy egy száz év előtt élt és *Pest* városa körül maradandó érdemeket szerzett polgár nevéből elnevezett utca nevét megváltoztassák. A közmunkatanács a főváros erőlyes állásfoglalása után megváltoztatta határozatát és teljesítette a *Józsefvárosiak* kívánságát. Így maradt meg a *Karpfenstein*-utca, amely még most is él és *Istennek* hála virul.

Radó Richárd.

